

Skattefradrag for tjenester i hjemmet

INNLEDNING

Skattefradrag for tjenester i hjemmet har ved flere anledninger blitt foreslått i Norge, men hver gang blitt avfeid med merkelapper som "butlerfradrag" og "gjeninnføring av tjenerskapet". I dette notatet vil vi vise de positive erfaringene med et slikt fradrag i Sverige, og argumentere for hvorfor det er en god idé å innføre en lignende ordning i Norge.

HVA ER HUS-FRADRAGENE?

Knappe to måneder etter at den borgerlige alliansens regjering tiltrådte høsten 2006, leverte den sitt "Handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning" [1]. En av hovedutfordringene som ble skissert i dokumentet, var at selv i en periode med økonomisk vekst, sto drøyt 17 prosent av den svenske befolkningen i arbeidsfør alder (20-64 år) helt utenfor arbeidsmarkedet [2]. Drøyt en million, eller 21 prosent av befolkningen i arbeidsfør alder, fikk deler eller hele sin inntekt fra sosiale ytelser. For å redusere dette "utenforskapet" satte handlingsprogrammet som hovedmålsetninger at det skulle bli

- mer lønnsomt å arbeide
- lettere og mindre kostnadskrevenne å ansette
- mer lønnsomt å drive næringsvirksomhet

En av de konkrete ordningene som ble innført for å gjøre det mer lønnsomt å arbeide, var skattefradrag for kjøp av tjenester i hjemmet. Fradraget ble innført i 2007, og oppdatert i 2008 og 2009. Dette notatet tar for seg de såkalte Husholdningsfradragene (HUS-fradragene), fradrag for tjenester utført i husholdningene. Fradragene er også kjent som RUT (Rengöring, Underhåll, Tvätt) og ROT (Reparation, Ombyggnad, Tillbyggnad). Notatet drøfter fordeler ved ordningen, innvendinger mot slike skattefradrag, og hvilke erfaringer man har gjort seg i Sverige.

BAKGRUNN

I 2007 ble skattefradrag for husholdningsarbeid innført i Sverige. Det var i hovedsak tre uttalte formål med fradragene [3]:

- Flytte svart arbeid til den regulerte økonomien
- Øke sysselsettingen, og særlig skape jobbmuligheter for de som ofte er utenfor arbeidslivet, som for eksempel lavt utdannede og langtidsledige
- Bedre vilkår for å kombinere familie- og arbeidsliv både for kvinner og menn

UTFORMINGEN AV FRADRAGENE

Sverige har tidligere hatt midlertidige skattefradrag for arbeid utført i hjemmet, i 1994, 1996-99 og 2004-2005, og hadde dermed et visst erfaringsgrunnlag for denne typen virkemiddel. Fradragene har da vært brukt som tiltak mot lavkonjunkturer, og med lavere tak for maksimalt skattefradrag enn de nye lovene, innført fra 2007, hadde.

Riksdagens revisorer (senere Riksrevisionen) gransket effekten av de to første rundene av skattereduksjoner i en rapport i 2001. Den samlede skattereduksjonen ble anslått til 11 milliarder svenske kroner, og 980 000 søknader om skattereduksjon ble levert inn i perioden 1994-2000. Revisorene konstaterte at skattereduksjonen påvirket eiere til å gjennomføre byggeprosjekter, og begrenset det svarte arbeidet i byggesektoren [4].

Fra 1. juli 2007 ble det innført skattelettelse for husholdningstjenester. Tjenestene inkluderer rengjøring av hus, klær og tekstiler, matlaging, barnepass, hagearbeid og snømåking. Tjenestene må utføres i eller i nær tilknytning til hjemmet. Tjenestene skal være slike tjenester som ellers i hovedsak ville vært utført av husholdet selv, da et av formålene er at husholdningene skal kunne øke sin innsats på arbeidsmarkedet.

Skatten til tjenestekjøperen reduseres med 50 prosent av arbeidskostnaden (inkludert merverdiavgift), men maksimalt med 50 000 kroner per person i året. Selger av tjenesten måtte opprinnelig ha såkalt F-skatteseddel, hvilket betyr at han eller hun selv er ansvarlig for å betale sine skatter og avgifter. Dette betyr i praksis at selger av tjenesten må være et foretak [3].

Fra 1. januar 2008 ble skattefradraget utvidet til å gjelde også dersom man får husholdningstjenester som skattepliktig godtgjørelse/naturalytelse fra arbeidsgiver [5].

Fra 1. juli 2009 ble ordningen endret på flere punkter: For det første ble den såkalte *fakturamodellen* for skattefradraget innført. Personer som kjøper husholdningstjenester, kan fra dette tidspunkt få skattefradraget direkte trukket fra kjøpesummen ved betaling, og leverandøren av tjenesten kan deretter kreve beløpet tilbakebetalt fra skattemyndighetene .

Den andre endringen består i at skattefradrag kan gis også ved kjøp av tjenester fra personer uten *F-skatteseddel*, det vil si at man nå kan engasjere privatpersoner og få skattefradrag. Fradraget blir satt til å tilsvare størrelsen på betalt arbeidsgiveravgift. Formålet med at fradraget nå blir knyttet til arbeidsgiveravgift i stedet for kjøpesummen, er å unngå at privatpersoner skal få fordeler av at de ikke plikter å betale merverdiavgift, og heller ikke har tilsvarende administrasjons- eller personalkostnader som foretak vanligvis har.

En tredje endring er at den tidligere begrensningen om at kostnaden måtte overstige 1000 SEK for å kunne få skattefradrag, blir sløffet [6].

Samtidig med at de øvrige lovendringene ble innført fra 1. juli 2009, ble skattefradragene utvidet til også å gjelde såkalt ROT-arbeid, det vil si reparasjon, vedlikehold og om- og påbygging av egen bolig. Dette tilsvarer de tjenester som i tidligere perioder har gitt rett til skattefradrag. Fradraget gjelder kun den faktiske arbeidskostnaden, og altså ikke kostnader for f. eks. materialer, utstyr og reiser. Fradraget kan kreves for arbeid utført tilbake til og med 8. desember 2008. Det maksimale skattefradraget per person og år på 50 000 kroner skal gjelde for summen av husholdningsarbeid og ROT-arbeid, slik at det maksimale totale skattefradraget forblir det samme.

Utvidelsens hovedformål var å redusere det svarte arbeidet og å øke arbeidstilbudet. Det siste blir også begrunnet med at økonomien befant seg i en konjunkturedgang, og at utvidelsen vil medvirke til at produksjon og sysselsetting i byggesektoren blir opprettholdt [7].

HVORFOR SKATTEFRADRAK?

Debatten om skattefradrag for tjenester i hjemmet er ikke ny i Norge. Her vil vi først belyse hva vi mener taler for et slikt forslag, før vi diskuterer noen av de vanligste innvendingene mot forslaget.

Fordeler med skattefradrag for tjenester i hjemmet

Vi kan dele inn de viktigste fordelene med skattefradragene i fordeler knyttet til å gjøre svart arbeid hvitt, fordeler ved økt sysselsetting og jobbmuligheter, og fordeler knyttet til mer utstrakt forbruk av hjemmetjenester.

Svart arbeid flyttes til den regulerte økonomien

Omfanget av svart arbeid er meget vanskelig å beregne. Økokrim kommenterer i sin trendrapport for 2008-2009 et estimat utført av det svenske Skatteverket, og overfører dette til norske forhold, for å gi et grovt estimat på omfanget av skatteunndragelse i Norge. Resultatet er da at ca. 115 milliarder kroner (dvs. 5 prosent av BNP) ble unndratt beskatning i 2007 [8]. I Sverige antas svart arbeid å utgjøre ca. halvparten av dette skattegapet [9]. Om det samme er tilfellet for Norge, går staten hvert år glipp av ca. 57 milliarder kroner i skatteinntekter på grunn av svart arbeid. En undersøkelse utført av TNS Gallup for Skattedirektoratet om kjøp av svart arbeid viser at renholds- og snekkertjenester er tjenestene som hyppigst kjøpes svart, med maler- og elektrikertjenester på de neste plassene [10].

Når arbeid går fra å utføres i det svarte markedet til å være en del av den regulerte markedsøkonomien, øker statens skatteinntekter. For den enkelte arbeidstaker betyr det tryggere arbeidsforhold, samt sikring av sosiale rettigheter som sykelønn, skadeforsikring og trygderettigheter. For bransjene det gjelder, blir konkurransen mer rettferdig. For kjøperne av tjenester gir det bedre sikkerhet for tjenestene som utføres.

Sysselsettingen og jobbmulighetene øker, det blir færre uten arbeid

Flere lavterskeljobber gir store muligheter for blant andre innvandrere, lavt utdannede/ufaglærte, de som ikke kan eller ønsker å være høyproduktive arbeidere i kunnskapsøkonomien, eller de som ønsker å jobbe et begrenset timetall hver uke, til å få en "fot innenfor". Det betyr at de kan skaffe seg erfaring og referanser, og dermed etablere seg på arbeidsmarkedet. En lavterskeljobb kan være starten på en karriere.

Gevinster av spesialisering

Spesialisering og arbeidsdeling er en naturlig del av velstandsutviklingen – det gir oss mer tid og gjør oss mer produktive totalt sett. For eksempel syr vi ikke lenger våre egne klær, det er mer fornuftig at noen spesialiserer seg på dette mens vi spesialiserer oss på noe annet.

På samme måte er det en fordel om de som ønsker det kan bytte ut en time med husarbeid mot en time med sin egen jobb. Dette gir en samfunnsmessig gevinst, og en gevinst for den enkelte. Profesjonell hjelp i hjemmet kan gi bedre vilkår for å kombinere familie- og arbeidsliv.

Hjelp i hjemmet kan også bli en dyd av nødvendighet. Statliggjøringen av omsorgen har kanskje nådd en topp. Kan man tenke seg at vi kan bremse kostnadsveksten i offentlig sektor, som er en konsekvens av stadig flere pleietrengende eldre, ved å legge til rette for mer privat hjelp i hjemmene?

Litt på siden kan man også kanskje gjøre Norge til en mer interessant nasjon. "Gjør det selv"-manien fører i dag til at aktiviteter som gir lav økonomisk avkastning, kan gi høy sosial status. For å si det litt enkelt: Å bære stein og sement i helgen eller bake intrikate kaker kan øke status vel så mye som å gruble over kulturelle, økonomiske eller filosofiske spørsmål. Det er ikke sikkert at mer status ved det siste og mindre ved det første er noen ulempe for Norge som nasjon.

(Norske) innvendinger mot skattefradrag for tjenester i hjemmet

Forslag om ulike ordninger med skattefradrag for arbeid i hjemmet er blitt foreslått i Norge flere ganger de senere årene. Fremskrittspartiet fremmet forslag om skattefradrag for hjelp i hjemmet i 2007 [11]. Høsten 2008 foreslo Høyre å gi eldre og pårørende delvis skattefradrag for kjøp av hjelp i hjemmet [12]. I februar 2009 leverte Skatteunndragelsesutvalget sin utredning til Finansdepartementet (NOU 2009: 4) [9]. Hovedformålet med utredningen var å styrke innsatsen mot skatteunndragelser, ved å gjennomgå regelverket for skatte- og avgiftssystemet. Men utvalget tok også opp til vurdering et forslag om å innføre en skattefradragsrett for utgifter til hjemmetjenester. Flertallet gikk imot en slik ordning, selv om et mindretall mente at positive incitamenter for å avstå fra å kjøpe svart arbeid bør innføres i kombinasjon med, og være en legitimerende forutsetning for, økte forpliktelser, inngrep og sanksjoner.

Vi forutsetter her at en eventuell innføring av et skattefradrag for tjenester i hjemmet i Norge må ta høyde for at vi på andre områder har ulike skatteordninger enn Sverige (og Finland og Danmark). Blant annet har vi allerede gjennom det såkalte foreldrefradraget, jf. skatteloven §§ 6-48, fradrag for visse typer tjenester som omfatter stell og pass av barn. Det bør ikke gis doble fradrag.

Innvendingene mot skattefradrag er mange, både av de som kommer frem i Skatteunndragelsesutvalgets utredning, og de som har fremkommet i tidligere debatt. Her vil vi diskutere noen av de vanligste.

Skattemessige og omfordelingsmessige betenkeligheter

Brudd med nøytralitetsprinsippet i skattesystemet: Boligbeskatningen er allerede i dag gunstigere enn beskatningen av andre typer investeringer. Å gi ytterligere skattelettelse knyttet til egen bolig, vil dermed forsterke vridningseffektene som allerede foreligger, og som fører til relativ overinvestering i bolig på bekostning av alternative investeringer.

Samtidig har man i dag en rekke ordninger som gjør at skatte- og avgiftssystemet vårt ikke er nøytralt. For eksempel gis det subsidier og skatteletter til en rekke sektorer og industrier. Et skattefradrag for tjenester i hjemmet vil være nøytralt i den forstand at det kan frigjøre potensielt store ressurser i form av arbeidstid, om man forutsetter at de som utfører mindre arbeid hjemme kan utføre mer arbeid på jobben.

Ordningen kommer kun de med god økonomi til gode: Det hevdes, sannsynligvis med rette, at de med lavest inntekter ikke vil ha råd til å få hjemmetjenester utført, uansett om det betales svart eller hvitt. Dermed vil de heller ikke få nytte av skattefradrag for slike tjenester. De som vil få maksimalt ut av skattefradragene, er de som benytter seg av dem fullt ut. Det er kanskje rike mennesker, dersom maksimalfradraget settes høyt, men ikke de *aller* rikeste, for dem vil skattefradragene bare gjelde en del av deres prosjekter.

Et problem med denne argumentasjonen er at den ikke tar hensyn til de som ikke har noen inntekt i det hele tatt. En viktig målsetning med ordningen er å skape arbeidsplasser for de som står utenfor arbeidsmarkedet i dag. Målet er ikke å subsidiere de tjenestene som allerede utføres, men å utvide (det "hvite" eller regulerte) markedet for slike tjenester. Man kan også legge til at de som tidligere har jobbet svart, men som blir hjulpet eller presset over i regulerte arbeidsforhold av en slik ordning, vil få sikret viktige rettigheter når det gjelder trygd og arbeidsforhold.

I tillegg viser resultatene fra Sverige at ordningen raskt blir selvfinansierende, det vil si at det genereres langt større inntekter i form av økt skatteinngang og merverdiavgift, samt innsparinger i arbeidsledighetstrygd, enn hva som utbetales i skattefradrag. Disse pengene kan for eksempel gå til økt velferd eller økte bunnfradrag, og slik komme de fattigste til gode.

Økt etterspørsel vil føre til press i arbeidsmarkedet: Kristin Halvorsen uttalte (i 2007) at ordningen "kan være problematisk ettersom Norge er i en situasjon der mange bedrifter har problemer med å få tak i nok arbeidstakere" [11]. Dette argumentet holder kanskje dersom ordningen i hovedsak fører til en flytting av arbeidskraft fra andre oppgaver eller sektorer over til private husholdningstjenester, og om flyttingen skjer fra sektorer med høyere til sektorer med lavere samfunnsøkonomisk nytte. Erfaringene i Sverige viser imidlertid at mange av de som utfører arbeidet det mottas skattefradrag for, kommer fra arbeidsledighet, eller fra privat tjenesteyting på det uregulerte (svarte) markedet.

Husarbeid – mindreverdige arbeid?

Det finnes en annen, noe mer subtil argumentasjon, som dreier seg om synet på det å utføre husarbeid for andre. I Norge råder fremdeles en sterk "gjør-det-selv"-mentalitet, hvor det at man selv utfører husarbeidet nærmest er et romantisk ideal. Samtidig blir de som utfører de samme oppgavene som lønnet arbeid for andre, sett ned på.

Helene Aarseth skriver i Nytt Norsk Tidsskrift om de "asketiske", velutdannede, likestilte norske parene, som heller bærer sement på hytta enn å fordype seg i litteratur i helgen. Å utføre slikt fysisk arbeid selv sees som et ideal. Både disse asketiske parene, og Aarseth selv, viser en nedlatende holdning til denne typen arbeid utført for andre mot betaling. Hjelp til husarbeid, slik Aarseth uttrykker det, er å "gjeninnføre tjenerskapet". Det kan man gjøre fordi fattige arbeidsimmigranter ("en filippinsk *au pair* eller illegal hushjelp") kan "ta seg av hverdagslivets trivialiteter for en billig penge" [13].

Å ha hjelp til å utføre oppgaver i hjemmet er dermed ikke likestilt med å få de samme tjenestene utført av en utenforstående tjenesteyter. En baker som selger sine bakervarer, har en helt annen status enn en person som lager mat hjemme hos en familie. De som tar denne typen jobber, ses ikke på som likeverdige borgere og profesjonelle yrkesutøvere, men som tjenere som ikke har valgt denne rollen selv. Denne holdningen er en typisk ovenfra-og-ned-holdning som ikke tar innover seg realitetene:

- Tjenester i hjemmet trenger ikke være preget av dårlige arbeidsforhold. Jo større ryddighet i bransjen, jo bedre forhold. Det finnes mange fordommer, men også mange tilfeller som avkrefter fordommene. Bedrifter som leverer slike tjenester er profesjonelle firma med ansatte, ikke tjenere.
- Det er få som reagerer negativt når norsk ungdom reiser til USA eller Japan for å jobbe som praktikanter – kanskje fordi man da forstår at det er en trygg måte å flytte hjemmefra på, samtidig som man opparbeider seg verdifull erfaring. Kan ikke det samme være tilfellet for de som er praktikanter i Norge?
- En jobb som hjemmehjelp sees ikke på som ufrivillig tjenerskap. Hvorfor skal det være mindre verdifullt å hjelpe de som trenger det av andre grunner enn at de er gamle eller syke – eller får tilsvarende hjelp i hjemmet?
- For mange er en jobb med renhold, omsorgsarbeid eller håndverkstjenester i private husholdninger en attraktiv arbeidsplass. Dette gjelder spesielt de som i dag står utenfor det norske arbeidsmarkedet, de som er innvandrere og jobber i mye dårligere betalte jobber, gjerne på det svarte markedet. For mange kan tjenester i hjemmet være arbeidsoppgaver de både trives med og er dyktige til.
- Arbeidsdeling og spesialisering er bra for hele samfunnet. Dersom en professor eller sykepleier kunne yte to timers ekstra arbeidsinnsats innen sitt spesialfelt i uken, mot å få to timers assistanse med å vaske huset eller reparere garasjen av en som var spesialist på dette, ville alle parter tjene på det.
- Økt bruk av tjenester i hjemmet kan også bety at foreldrene kan få mer fritid, som de kan velge å bruke slik de ønsker, for eksempel til å tilbringe mer tid sammen med barna og resten av familien.

FORELØPIGE RESULTATER I SVERIGE

Effekter på sysselsettingen

Det svenske Finansdepartementet vurderte før innføringen at den langsiktige sysselsettings-effekten av HUS-skattefradragene vil være et netto tilfang av 17 000 årsverk.

Ettersom ordningene for skattefradrag er blitt innført samtidig over hele Sverige, er det vanskelig å skille ut effekten som ordningene har hatt, fra andre effekter som har virket samtidig. Imidlertid har de svenske næringslivsorganisasjonene Företagerna og Almega gjort beregninger som tyder på at tiltakene har hatt stor effekt.

Företagarna ga ut en rapport i januar 2011 hvor det anslås at det minst er blitt skapt 24 000 nye arbeidsplasser som følge av RUT- og ROT-fradragene, men at effekten reelt sett kan være langt større – opp til 35 000 arbeidsplasser [14].

Almega viser til at Skatteverket tilbakebetalte 93,5 millioner svenske skattekrone i RUT-fradrag mellom november 2009 og juni 2010. Ut fra dette beregner de at bransjen består av ca. 10 700 sysselsatte. Tallene for hele 2010 er nå tilgjengelige, og tilbakebetalingene for hele året var på 1,3 milliarder for RUT. Antallet sysselsatte antas derfor å ha økt. Siden denne bransjen i følge Almega var nærmest ikke-eksisterende før skattefradragene ble innført, regner de nesten alle disse arbeidsplassene som enten helt nye eller som overført fra svart virksomhet til det regulerte markedet [16]. En undersøkelse fra 2007 av effektene fra det belgiske systemet for subsidiering av tjenester i hjemmet viser at kun 3,4 prosent av jobbene som ble skapt gjennom systemet der, var erstatninger for eksisterende, regulære arbeidsplasser [17].

Effekten på skatteinntektene

I en spesialstudie utført i 2005 beregnet det svenske Konjunkturinstituttet at ved en økning i antall sysselsatte i hjemmetjenestebansjen på omkring 10 000, ville skattefradraget være selvfinansierende. Beregningene baserer seg på husholdstjenester, altså grunnlaget for RUT-fradraget, og ikke på håndverkertjenestene. Om Almegas beregninger for antall nye arbeidsplasser stemmer, er altså systemet per i dag selvfinansierende. Ifølge Företagernas siste rapport om RUT- og ROT-fradragene er systemet i det minste selvfinansierende, men høyst sannsynlig gir det også et statsfinansielt overskudd. Tallene som antydes er at det for hver krone i ROT-fradrag kommer mellom 1,5 og 2 kroner tilbake i statskassen. Overskuddet er noe mindre for RUT, på grunn av lavere materialforbruk og dermed lavere inntekt fra merverdiavgift.

Effekten på holdningene til svart arbeid

Undersøkelser i Sverige tyder på at langt færre i dag kan tenke seg å kjøpe svart arbeid i forhold til før fradragene ble innført. Det svenske Skatteverket understreker betydningen av husholdningstjenester i forhold til synet på svart arbeid [17]:

Just svartarbeten åt hushåll är synliga för gemene man och präglar därför den allmänna inställningen till svartarbete.

KONKLUSJON

En eventuell innføring av et skattefradrag for tjenester i hjemmet i Norge må tilpasses skattemessige og økonomiske forhold i Norge. Det må gjennomføres mer nøyaktige beregninger for å vurdere type tjenester og størrelsen på beløp som kan utgjøre grunnlag for fradrag. Men erfaringene fra Sverige tyder på at de positive effektene av et skattefradrag for tjenester i hjemmet overskygger de eventuelle negative effektene. En lignende ordning bør innføres i Norge.

KILDER

1. Statsrådsberedningen i Sverige. *Sveriges handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning 2006-2008*. [Skrivelse] 2006; Available from: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/73215>.
2. Ekonomifakta. *Hur hög är arbetslösheten?* 2006 November 3rd, 2010]; Available from: <http://www.ekonomifakta.se/sv/Artiklar/2006/Juni/Hur-hog-ar-arbetslosheten/>.
3. Finansdepartementet i Sverige. *Skattelättnader för hushållstjänster, m.m.* 2007; Available from: <http://regeringen.se/sb/d/108/a/80007>.
4. Riksdagens revisorer. *ROT-avdragets effekter*. 2002 [cited 2010; Available from: <http://www2.riksdagen.se/internet/rr-web.nsf/cfebcc69fe00ecec125673d0037d9d7/3329e33129d570f1c1256b210046e846>.
5. Finansdepartementet i Sverige. *Skattelättnader för förmån av hushållstjänster*. 2007; Available from: <http://regeringen.se/sb/d/108/a/90321>.
6. Finansdepartementet i Sverige. *Ett enklare system för skattereduktion för hushållsarbete*. 2008; Available from: <http://regeringen.se/sb/d/108/a/116805>.
7. Finansdepartementet i Sverige. *Skattereduktion för reparation, underhåll samt om- och tillbyggnad av vissa bostäder*. [Proposition] 2009; Available from: <http://regeringen.se/sb/d/108/a/123532>.
8. Økokrim. *Trendrapport 2008-2009*. 2008; Available from: <http://www.okokrim.no/artikler/trender>.
9. Skatteunndragelsesutvalget. *NOU 2009:4 Tiltak mot skatteunndragelser*. 2009; Available from: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/nouer/2009/nou-2009-04.html?id=547064>.
10. TNS Gallup. *Kjøp av svart arbeid i privatmarkedet*. 2009.
11. Skattebetaleren. *Nei til fradrag for hjelp hjemme*. 2007 [cited 2010 October 8th]; Available from: http://www.skatt.no/skatt/nyheter_arkiv/nei_til_fr/.
12. VG Nett. *Vil gi skattefradrag for hjelp i hjemmet* 2008 [cited 2010 October 8th]; Available from: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/norsk-politikk/artikkel.php?artid=534088>.
13. Aarseth, H., *Moderne spydspisser eller de siste asketer? Den likestilte utdanningsmiddelklassen i dagens Norge*. Nytt norsk tidsskrift, 2010(01-02): p. 32-43.
14. Företagarna. *ROT och RUT 2010– succén fortsätter*. 2011; Available from: <http://www.foretagarna.se/Regioner/Vasterbotten/Aktuellt/ROT-och-RUT-2010-succen-fortsatter/>.
15. Företagarna. *Två år med ROT och RUT*. 2010; Available from: <http://www.foretagarna.se/Aktuellt-och-opinion/Rapporter/-2010-/Tva-ar-med-ROT-och-RUT/>.
16. Almega. *Frågor och svar om RUT*. 2010 November 3rd, 2010]; Available from: http://www.almega.se/web/Allt_om_RUT.aspx#5.
17. Skatteverket. *Svartköp och svartjobb i Sverige. Del 2: Möjliga åtgärder mot svartarbete och bidragsfusk*. 2007; Available from: <http://www.skatteverket.se/omskatteverket/omoss/rapporter.4.584dfe11039cdb626980000.html>.

Forfatter: Notatet er skrevet av prosjektmedarbeider i Civita, Anne Siri Koksrud. annesiri@civita.no